

4. *Галанець В.Г.* Територіальні особливості розвитку регіонального АПК : монографія / В. Г. Галанець, М. С. Хом'як. — Львів: Українські технології, 2004. — 224 с.

5. *Глушко В.І.* Фінансові аспекти державної підтримки приватного підприємництва в АПК України / В.І. Глушко, К.В. Рясна // Соціально-економічна модель постреформованого розвитку агропромислового виробництва в Україні. — К.: ІАЕ УААН, 2010. — С. 274—277.

6. *Долинський С.В.* Становлення та розвиток приватного підприємництва на регіональному рівні / С.В. Долинський // Економіка АПК. — 2008. — № 8. — С. 38—43.

7. *Парсяк В.* Проблеми приватного підприємництва / В. Парсяк, М. Журавльова // Економіка України. — 2007. — № 3. — С. 84—89.

8. *Саблук П.Т.* Основні напрями розвитку високоєфективного агропромислового виробництва в ХХІ столітті : доповідь на Сьомому Всеукраїнському конгресі вчених економістів-аграрників / П. Т. Саблук. — К.: ІАЕ УААН, 2005. — 94 с.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2011 р.

УДК: 338. 43. 01

І. І. Кравчук, канд. екон. наук, доцент,
Житомирський національний
агроекологічний університет

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ АГРОХОЛДИНГАМИ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО СОЦІУМУ

Розглянуто еволюційні підходи до формування систем управління у холдингових структурах. Виявлено особливості функціонування систем управління у вітчизняних агрохолдингах, що зумовлені типом об'єднання та напрямками функціональної координації. Запропоновані напрями соціальної орієнтації управлінських систем агрохолдингів з урахуванням підвищення рівня розвитку сільського соціуму.

Ключові слова: система управління, агрохолдинг, соціум, координація розвитку, соціальна відповідальність.

Рассмотрены эволюционные подходы к формированию систем управления в холдинговых структурах. Выявлены особенности функционирования систем управления в отечественных агрохолдингах, обусловленные типом объединения и направлениями функциональной координации. Предложены направления социальной ориентации управленческих систем агрохолдингов с учетом повышения уровня развития сельского социума.

Ключевые слова: система управления, агрохолдинг, социум, координация развития, социальная ответственность.

Evolutionary approach to building management systems for holding structures have been analyzed. The systems of governance in the domestic agricultural

holding, depending on the nature of association and the functional areas of coordination have been researched. The directions of social orientation of administrative systems of domestic agricultural holding based on increasing the level of development of rural society.

Keywords: control system, agricultural holding, society, coordination of development, social responsibility.

Постановка проблеми. Зрушення, що нині відбуваються в аграрній сфері України характеризуються появою нових організаційних форм ведення аграрного бізнесу — вертикально інтегрованих структур класичного конгломератного типу — агрохолдингів, операційна діяльність яких просторово розосереджена, а бізнес-координації відбуваються на основі прийняття рішень у материнських структурах. Інтерес науковців до проблем функціонування агрохолдингів зумовлений необхідністю пошуку дієвих методологічних та прикладних аспектів розвитку фінансово спроможного, самодостатнього агрогосподарювання, що здатне забезпечувати не тільки процеси власного бізнес-відтворення, а й сприятиме формуванню соціального, економічного та екологічного піднесення сталого розвитку агроландшафтів, сільських територій, сільського соціуму. На початку формування методологічних засад функціонування агрохолдингів у вітчизняній науковій літературі виокремились такі напрямки дослідження: агрохолдинги — землеволодіння та землекористування; проблеми ефективності господарювання та перспективи соціально-економіко-екологічно орієнтованого бізнесу агрохолдингів (у площині достатності фінансування програм корпоративного розвитку); соціальна орієнтація систем управління.

Системи управління вітчизняних агрохолдингів мають власну функціональну специфіку розвитку та «еволюційну картину» постановки управлінських цілей — від отримання прибутків за рахунок використання переваг масштабності бізнесу й швидкого ефекту від інвестування капіталу до формування соціальних пріоритетів, що традиційно визначаються в ієрархії цілей — «ефективний бізнес — соціальна відповідальність перед працівником — соціальна відповідальність перед суспільством».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку агрохолдингових структур присвячені праці вітчизняних та зарубіжних економістів В. Андрійчука [1, с. 159], А. Афіногентової [2, с. 21], Є. Гудзя [3, с. 439], С. Дем'яненка [4, с. 59], (досліджувались процеси капіталізації у сільському господарстві, становлення великих агросистем та агрохолдингового управління) Е. Крилатих [5, с. 48], В. Мазлоєва, Б. Пошкуса (вивчались пи-

тання управління корпоративними структурами холдингового типу в аграрному бізнесі), П. Саблука [6, с. 94], П. Стецюка [7, с. 76], М. Федорова [6, с. 178] (сформовано концептуальні основи землекористування та фінансового забезпечення розвитку інтеграційних процесів в аграрному секторі економіки України, в т.ч. і за умов функціонування агро холдингових об'єднань). Разом із тим, напрацьований концептуальний базис зумовив необхідність вивчення і методологічного обґрунтування питань соціальної орієнтації систем управління агрохолдингами у площині впливу на розвиток сільського соціуму (працівників підприємств локального рівня агрохолдингових структур, що працюють і живуть на сільських територіях).

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є вивчення впливу систем управління агро холдингами на розвиток сільського соціуму, за умов пріоритетності їх соціальної орієнтації. Завдання дослідження: 1) дослідити еволюційні підходи до формування систем управління у холдингових структурах; 2) виявити особливості функціонування систем управління у вітчизняних агро холдингах; 3) запропонувати напрями соціальної орієнтації управлінських систем вітчизняних агрохолдінгів.

Виклад основного матеріалу. Дослідження систем управління великими корпоративними структурами започатковано Д. Робінсоном на початку ХХ ст. у США в процесі становлення концепції міжнародного менеджменту, основними постулатами якої були: координація просторово розосередженого бізнесу вимагає наявності «центрів управління» (материнських структур); діяльність підприємств корпорації на територіях інших країн зумовлює розвиток як місцевих продуктивних сил, так і територій (на яких знаходяться підприємства корпорації) [8, с. 87]. Пізніше, в процесі інтегрування корпоративних структур виникли специфічні об'єднання — концерни, пули, трести, картелі, а сучасний етап їх розвитку у світі характеризується процесами об'єднання виробничих структур із фінансовими, до яких можна віднести промислово-фінансові групи, холдинги, промислово-інвестиційні об'єднання фондового типу.

Холдинг — (від англ. to hold тримати, володіти) — акціонерна компанія, яка володіє контрольним пакетом акцій різних компаній, здійснює управління ними, а також фінансування їхньої діяльності. Системи управління холдингами мають в основі класичні схеми координації (від материнських структур — до підприємств на місцях), а пріоритетність у розподілі прибутків залежить від частки інвестування капіталу конкретними учасниками. Разом з тим, диференціа-

ція систем управління холдингами залежить від типу об'єднання: холдинги, створені на основі об'єднання виробничих структур координуються материнськими структурами, в основі яких знаходяться головні підприємства; конгломерати (формуються на основі поглинання підприємств різноманітної виробничої та комерційної діяльності) координуються материнськими структурами, в яких виробничі підрозділи можуть бути відсутні; банківські холдинги та холдинги-фонди (мають ознаки японських кейрецу) в системі управління, як правило, не включають ланки тактичної координації локальних учасників.

Специфічний термін «агрохолдинг» почав використовуватись в Україні в останні 5—6 років, а його поява зумовлена тим, що агрохолдинги нині контролюють великі масиви земельних ресурсів. За даними останніх досліджень в сільському господарстві України 58 домінуючих компаній. Середній розмір холдингу — 69 тис. га, в одному холдингу перебуває 20—30 господарств, сумарна площа оброблюваних холдингами земель складає 4 млн га, але часто буває й так, що господарства, що знаходяться в управлінні великих компаній, значаться як незалежні, відтак, площу контрольованих холдингами українських сільгоспугідь можна збільшити до 40 % [9]. До основних типів вітчизняних агрохолдингів (за класифікацією, що наведена вище) можна віднести: власне, холдинговий та конгломератний, а вивчення процесів управління агрогосподарюванням на локальних рівнях холдингових об'єднань дозволить виявити проблеми соціальної орієнтації холдингових управлінських систем.

Методологічні погляди на соціальну орієнтацію систем управління вітчизняних підприємств аграрного сектору мають орієнтир пошуку і впровадження дієвого організаційно-економічного механізму в управління продуктивною діяльністю людини в процесі виробничих відносин, що здійснюються в умовах підприємств, які знаходяться на сільських територіях. Це стане основою підвищення рівня добробуту людей на території проживання — у сільському соціумі [10, с. 329]. Вивчення систем управління та координаційних засад розвитку вітчизняних агрохолдингів дозволяє вести мову про існування у них традиційних схем делегування повноважень на корпоративні основи.

Організаційно-правові форми найбільших (за банком земель) агрохолдингів України — акціонерні товариства (ПАТ «Миронівський хлібопродукт», ПАТ «Райз-Максимко», ЗАО «Фрідом Фарм Інтернешнл») й товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ «Приват-АгроХолдинг», ТОВ «Лоутре-Агро», ТОВ «Укр-

зернопром-Агро», ТОВ, НВФ «Агротон», ТОВ «СТІОМІ-Холдінг», ТОВ «Сінтал ТОВ, НПК «Укрпромінвест», ТОВ «Кернер», ТОВ СП «Нібулон», ТОВ, НВФ «Агротон» Аграрна технологічна компанія (АТК) ТОВ «Агротрейд») [11]. Це свідчить про наявність у них класичної корпоративної організаційної структури і системи управління конгломератного типу, що забезпечує вплив материнської структури агрохолдингу на дочірні й асоційовані підприємства, філії, представництва.

В процесі здійснення сільськогосподарського виробництва агрохолдинги залучають працю, навички і вміння людей, що живуть у місцевості знаходження дочірніх підприємств (є членами певного сільського соціуму). Отже, їхня участь у бізнесі холдингу дозволяє вести мову про формування економічних передумов розвитку сільського соціуму, що зумовлене створенням робочих місць та забезпеченням матеріального достатку працівників. Проте, сучасні дослідження вказують на перспективні напрями соціально-економічних координацій в агрохолдингових системах управління (рис. 1).

Зображена на рис. 1 схема дозволяє виявити тенденції формування систем управління агрохолдингами в Україні та окреслити перспективи їх впливу на розвиток сільського соціуму. Материнська структура типового вітчизняного агрохолдингу складається з головного підприємства (як правило, це підприємство, на основі якого почав розвиватись холдинг). Адміністративний рівень управління холдингом знаходиться в структурі головного підприємства та представлений функціональними підрозділами, завдання яких полягає у плануванні, організації та здійсненні контролю за бізнесом холдингу, а особливість їх діяльності зумовлена специфікою об'єктів координації (наприклад, у фінансово-економічних підрозділах головного підприємства працюють спеціалісти з аграрного напрямку). Операційний рівень холдингу представлений дочірніми та асоційованими підприємствами, філіями, представництвами й підприємствами, що мають портфельний характер, а варіативність їх назв відображає ступінь фінансової залежності від, власне, холдингової організації.

Сільськогосподарські підприємства, що входять у холдинг, як правило, мають статус дочірніх, розташовані в різних просторових сегментах, координація діяльності яких здійснюється керівною структурою (іноді тією, що існувала до влиття у холдинг), а виробничі процеси виконуються працівниками, які живуть у даному населеному пункті. Отже, можна вважати, що для персоналу цих підприємств участь у бізнесі холдингу є, перш за все, можливістю

працевлаштування та підвищення рівня власного добробуту (що зумовлює відповідний рівень їхньої якості життя). На наш погляд, означена позиція є результатом функціонування системи управління холдингом, що стає основою формування передумов участі сільського соціуму в економічній діяльності та стимулом для облаштування території проживання (на рис. — «Варіант 1»).

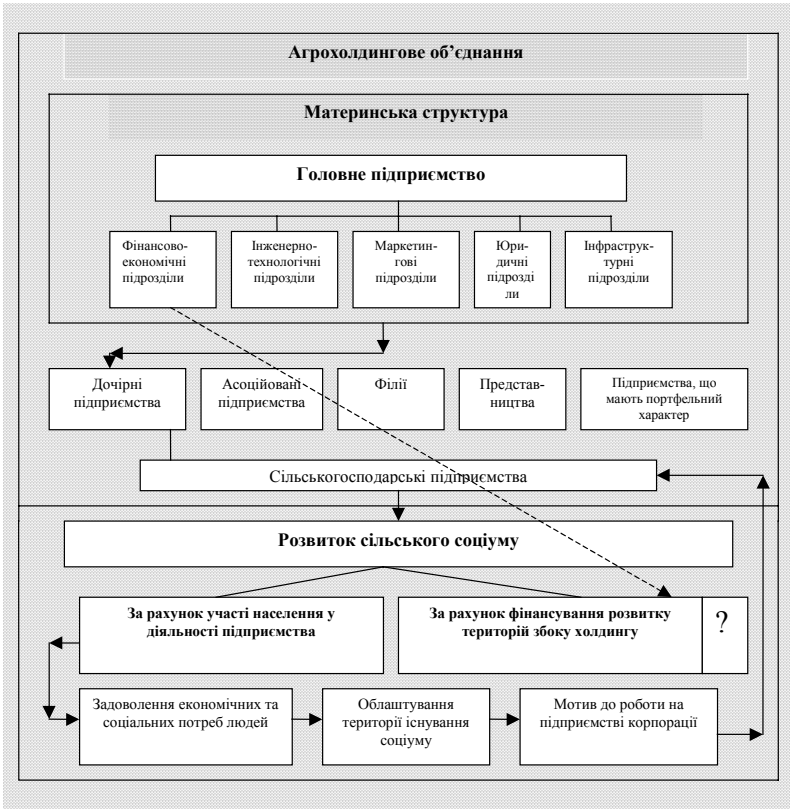


Рис. 1. Вплив системи управління агрохолдингу на розвиток сільського соціуму.

Разом із тим, участь у фінансуванні розвитку сільських територій з боку холдингу за традиційною схемою формування місцевих бюджетів (за рахунок внесків підприємств, що працюють на територіях сільських рад), майже відсутня, оскільки податки холдингу сплачуються за місцем реєстрації головної компанії (на рис. — «Варіант 2», (проблемність позначена знаком питання)).

На думку фахівців, для великої агропромислової корпорації економічний інтерес, прибуток, виходять на перший план, а соціальне і природне середовище їх цікавлять лише як фактор виробництва. В цьому сенсі великому товаровиробнику не вигідно, з економічного погляду, розвивати та підтримувати на належному рівні соціальну інфраструктуру села [12, с. 86]. У цьому сенсі перспективним напрямом може стати підвищення соціальної відповідальності представників системи управління адміністративного рівня головного підприємства холдингу, що відобразиться у фінансовій підтримці розвитку місцевих програм, проєктів (на рис. 1 зображено пунктирною стрілкою).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. 1. В процесі досліджень виявлено еволюційні підходи до формування систем управління у холдингових структурах, основу центрів координації яких забезпечують материнські підприємства. 2. Особливості функціонування систем управління у вітчизняних агрохолдингах зумовлені типом об'єднання й відсутністю соціально-орієнтованих схем координації. 3. До основних напрямків соціальної орієнтації управлінських систем вітчизняних агрохолдингів можна віднести підвищення ступеню соціальної відповідальності керівництва, що має проявитись у підтримці рівня життя сільського соціуму за рахунок фінансування місцевих програм та проєктів розвитку. До перспектив подальших досліджень можна віднести вивчення питань функціональної диференціації систем управління агрохолдингами.

Література

1. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку / В.Г. Андрійчук. — Ніжин.: Вид-во «Аспект-Поліграф», 2007. — 212 с.
2. Афиногентова А.А. Теоретико-методологические основы формирования единой агропродовольственной политики / А.А. Афиногентова // Региональные агросистемы: экономика и социология. — 2009. — № 1. — С. 15—23.
3. Гудзь Е.Е. Особенности становления и тенденции развития интеграционных процесов в АПК Украины: финансовый аспект / Е.Е. Гудзь // Интеграция и дезинтеграция в агропромышленном комплексе экономики: традиционный и инновационный подходы. — М.: ООО «НИ ПКЦ Восход-А», 2009. — 925 с.
4. Дем'яненко С. Агрохолдинг в Україні: процес становлення та розвитку / С. Дем'яненко // Економіка України. — 2009. — № 12. — С. 50—61.
5. Крылатых Э.Н. Агропродовольственные системы: исследование процессов интеграции, конкуренции, инновации / Э.Н. Крылатых. — М., 2006. — 231 с.

6. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / За ред. М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. — К.: ННЦ ІАЕ, 2011. — 1000 с.

7. *Стецюк П.А.* Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія / П.А. Стецюк. — К.: ННЦ ІАЕ, 2008. — 386 с.

8. *Пивоваров С.Э.* Международный менеджмент / С.Э. Пивоваров. — Изд. 2-е, испр. и доп., серия «Учеб. Для ВУЗов» / Под. ред. С.Э. Пивоварова, Л.С. Тарасовича, А.И. Майзеля. — М.: Изд. дом «Питер», 2001. — 422 с.

9. Великі, аграрні та ефективні «АгроБізнес-Кур'єр», № 19/2010.: [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://agrobiz.com.ua/publications/6-velyki-agrarni-ta-efektyvni>.

10. *Кравчук І.І.* Методологічні засади оцінки ефективності розвитку соціуму регіону / І.І. Кравчук // Наук. вісник НАУ. — № 120. — Київ, 2008. — С. 328—334.

11. Агрохолдинги України.: [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.cugp.com.ua/links/21-ukrainian-agroholdings.html>.

12. *Павлов О.І.* Сільські території України: історична трансформація парадигми управління / О.І. Павлов. — Одеса: Астропрінт, 2006. — 437 с.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2011 р.

УДК 631.11:338.434:330.341.1

Ю. А. Кузнецова, аспірант кафедри економічної теорії та маркетингу, Луганський національний аграрний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК

У статті проаналізовано стан інвестиційної діяльності в АПК України. Виявлено фактори, які впливають на інвестиційну діяльність. Сформульовано деякі пропозиції щодо забезпечення реалізації інноваційної та інвестиційної політики.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інвестиційна діяльність, інвестор, інвестиція, фінансове забезпечення.

В статье проанализировано состояние инвестиционной деятельности в АПК Украины. Выявлены факторы, которые влияют на инвестиционную деятельность. Сформулированы некоторые предложения по обеспечению реализации инновационной и инвестиционной политики.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инвестиционная деятельность, инвестор, инвестиция, финансовое обеспечение.

The state of investment activity of agroindustrial complex in Ukraine is analyzed in this article. Factors influencing on the investment activity of